

İÇ SAVAŞTAN VEKİL SAVAŞLARINA LIBYA KRİZİ

Libya'daki bölünmüş siyasi tablonun ana aktörleri arasında Serrac (GNA) ve Hafter'in (LNA) liderlik ettiği iki büyük askeri koalisyonun bahsedilebilir. Günümüzde, Libya'daki kritik aktörler, savaşı tarafların ötesine geçmiş durumdadır ve bu aktörler arasında Fransa, İtalya, İngiltere, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Mısır öne çıkmaktadır.

Gün Ünal

Araştırma Asistanı, ORSAM

Hafter'in Trablus'u ele geçirmek üzere başlattığı askeri harekât sürerken, çatışma ortamında yerinden edilen, yaralanan ve hayatını kaybeden

sivilin sayısı artmaya devam ediyor. Dünya çapında diplomatik bir titizlikle 'iki taraf arasında siyasi bir uzlaşımın gerektiği' yinelenirken, Trablus'ta iki büyük askeri koalisyon arasında süren çatışma ve gerilimi artıran söylemler, ortak bir siyasi çözümün kısa vadede mümkün olmayacağına işaret ediyor. Ayrıca, ortaya çıkan çok taraflı siyasi tabloyu, bölge ülkelerinin yanı sıra Avrupa ve Körfez ülkelerinin de bölgedeki büyük ölçekli ekonomik ve siyasi çıkarlarıyla birlikte değerlendirmek yerinde olacaktır. Çünkü Libya'nın sürüklendiği kaosta dış aktörlerin müdahalesi ve aktardıkları kaynakların payının büyük olduğu göz ardı edilmemelidir.

Libya'daki bölünmüş siyasi tablonun ana aktörleri arasında Serrac (GNA) ve Hafter'in (LNA) liderlik ettiği iki büyük askeri koalisyonun bahsedilebilir. Günümüzde, Libya'daki kritik aktörler, savaşı tarafların ötesine geçmiş durumdadır ve bu aktörler arasında Fransa, İtalya, İngiltere, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Mısır öne çıkmaktadır.

Kuzey Afrika, sömürge döneminden bu yana sıklıkla çıkar çatışmalarına sahne olmuş bir bölgedir. Libya, İtalya'nın Kuzey Afrika'daki tek sömürgesi olmuş, sömürge döneminde kurduğu ticari ve siyasi bağlantılar nedeniyle İtalya, bölgedeki gelişmelerle her zaman yakından ilgilenmiştir.

Kaddafi'nin otokratik yönetimi süresince İtalya ve Fransa başta olmak üzere Avrupa ülkeleri ile Libya arasında özellikle enerji alanındaki bağlantılar pekiştirilmiştir.

Kaddafi'nin 43 yıl süren iktidarı boyunca Libya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın en müreffeh ülkelerinden biri haline gelmiş, Avrupa'ya en yakın petrol ve doğal gaz üretiminin yapıldığı, Sahra-altı Afrika'dan yoğun göç alan güçlü bir bölge ülkesi olmuştur. Bu süreçte Libya, Kaddafi'nin deyişiyle radikalleşmeyle mücadele, Afrika'dan Avrupa'ya düzenli ve düzensiz göç gibi konularda Avrupa'yla Afrika'yı birbirinden ayıran bir duvar işlevi görmüştü.

Avrupa ülkeleri, Ukrayna üzerinden Rus doğal gazına olan bağımlılıkları nedeniyle, alternatif olarak Avrupa'ya en yakın petrol ve doğalgaz kaynağı olan Kuzey Afrika'yı görmektedir. Bu durumu tehlikeye atacak gelişmeler ise Avrupa-Kuzey Afrika ilişkilerinde önemli bir tehdit olarak yorumlanmaktadır.

Kuzeydoğu Libya'daki 'Petrol Hilali' (Oil Crescent) olarak adlandırılan kesim, Libya petrol üretiminin %60'ını karşılamaktadır ve Hafter'in kontrolü altındadır.

Diğer yandan, Libya petrolü ve doğal gazının ihraç edilebilmesi, National Oil Company'nin (NOC) dağıtımıyla mümkündür ve bu kurum Serrac'ın liderliğindeki GNA yönetiminin yetkisindedir. Petrol üretiminin büyük bir kısmını kontrolü altında tutan Hafter, Libya'nın en büyük petrol rafinerisi El Şarara'yı

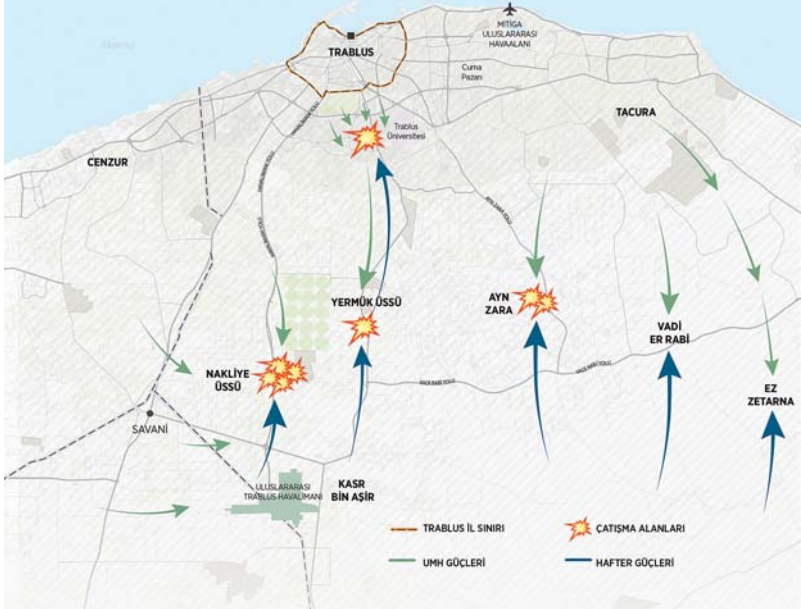

Hafter güçleri Trablus operasyonunda sonuç alamadı

Libyalı silahlı lider Halife Hafter, başkent Trablus'u ele geçirmek için yaklaşık 2 ay önce başlattığı operasyonda başarı elde edemedi. Başkenti savunan UMH'ye bağlı birlikler, Hafter güçlerinin sürpriz saldırısını Trablus çevresinde durdurdu

GENERAL HALİFE HAFTER
Libya'nın doğusundaki askeri güçlerin lideri

Libya ulusal petrol şirketi National Oil Company (NOC)'a devretmiştir.

Kaddafi döneminde başta İtalya olmak üzere Avrupa ülkelerinin kurduğu enerji ticareti dinamikleri, 2011'de Arap Baharı'yla birlikte tehlikeye girmiştir. Kaddafi'nin NATO operasyonu ile devrilmesi ve bu otorite boşluğunu izleyen iç savaş, siyasi ve askeri bölünmeyi getirmiştir.

Libya, bu karmaşık çıkar çatışmalarının gözlemlenebileceği en güncel örneklerden biridir. Kaddafi döneminde başta İtalya olmak üzere Avrupa ülkelerinin kurduğu enerji ticareti dinamikleri, 2011'de Arap Baharı'yla birlikte tehlikeye girmiştir. Kaddafi'nin NATO operasyonu ile devrilmesi ve bu otorite boşluğunu izleyen iç savaş, siyasi ve askeri bölünmeyi getirmiştir. Kaddafi'nin ardından, Libya'daki enerji anlaşmaları belirsizliğe sürüklenmiş, ihraç edilen ve transferi gerçekleşen Libya petrolü ve doğal gaz gelirleri ülkeye geri dönmemiştir. Siyasi belirsizliğin gölgesinde Libya kritik bir geçiş dönemine girmiş, genel seçimler düzenlenmesine rağmen 2013 yılında doğu batı ekseninde bölünmeye

yol açan bir iç savaş başlamıştır. Bu otorite boşluğunda ülke bir suç cennetine dönüşmüş, IŞİD ülkenin kuzey kısmındaki Sirte bölgesini kontrol altına almıştır.

Libya'da 2011'den bu yana Birleşmiş Milletler öncülüğünde çok sayıda siyasi uzlaşma girişimi olmuştur. Bunlardan biri, iç savaşı takiben ülke fiilen ikiye bölündüğünde, 2015'te varılan siyasi uzlaşma ile günümüzdeki GNA hükümetinin çoğunu oluşturduğu bir yönetimin belirlenmesidir. Ancak Kaddafi'nin eski generallerinden biri olan Hafter, özellikle Birleşmiş Arap Emirlikleri'nin askeri takviyeleri ile iç savaşın sonunda ülkenin doğusundaki Tobruk ve Derne'de kontrol sağlamıştır. Ayrıca, komutasındaki LNA kuvvetleri ülkenin güneyinde de askeri başarılar elde ederek Birleşmiş Milletler'in tanıdığı Trablus'taki GNA hükümetini çevrelemiştir. Hafter'in, Libya'ya uygulanan silah ambargosu ve aksayan petrol üretimi çerçevesinde, iç savaş döneminde ileri teknoloji askeri araçlarla ülkenin doğusundaki rakip askeri topluluklara karşı kazanımlar elde etmesi bu şekilde mümkün olmuştur. Ayrıca, Trablus'a saldırmadan önce Rusya, Suudi Arabistan ve Mısır'dan elde ettiği dış destek ile askeri gücünü katlayarak Libya'daki istikrarsızlık ortamını sürdürebilecek kaynakları elde edebilmiştir.

Libya'daki kaosu Kuzey Afrika'da IŞİD'in yeniden güçlendirmesi 2016'de Sirte'de faaliyet gösteren ve Hafter'e bağlı kuvvetler tarafından mağlup edilen terör örgütü, özellikle 2018'in yaz aylarında Trablus'ta GNA bünyesindeki iç çatışmaları fırsat bilerek birlikte

altyapıyı ve petrol tesislerini hedef alan saldırılar düzenlemiştir.

Fransa'nın iki ay önce başlayan çatışma sürecinde hem Hafter'i desteklediği hem Trablus'a askeri destek sağladığı iddialar arasındaydı. Fransa'nın, 2018'de Libya'da bir genel seçim düzenlenmesinde ve ikili yönetim meşru bir şekilde sona ermesinde yakın zamana dek ısrarcı olmuş, hatta İtalya'yı, seçimleri ve Libya'nın istikrara kavuşmasını engellemekle suçlamıştı. Fransa, Hafter'i, Libya'nın başat aktörlerinin katıldığı zirvelere davet etmiş, Hafter Trablus'u ele geçirmek için harekete geçtiğinde kendisine ve ona bağlı kuvvetlere karşı olumsuz bir söylemden açıkça kaçınmıştır. Libya'da kritik çıkarları olmayan ABD, Avrupa'nın aksine Hafter'in Trablus'a ilerlemesine ilişkin herhangi bir yorum yapmamıştır.

Hafter, bulunduğu konuma diğer aktörlere hiçbir siyasi taviz vermeden gelmiş, hatta son dönemde Serrac gibi bir siyasi figür olarak sayılmış ve Fransa tarafından Libya ile ilgili zirvelere davet edilmiştir. Libya'da bir çözüm olabilmesi için Hafter'in dâhil edilmesi gerektiği, GNA hükümetini destekleyen ülkelerin düşünce kuruluşları tarafından bile sıklıkla dile getirilmiştir. Ancak, Hafter'in Birleşmiş Milletler ve Trablus'taki GNA hükümetini tanımaması, ateşkes taleplerine rağmen Trablus'u ele geçireceğine ilişkin demeçleri ve katıldığı görüşmelerde ortada Libya üzerine siyasi uzlaşmaya varılacak bir aktör olmadığını belirtmesi, ülkedeki iki başlı yönetimin diplomatik kanallarla çözülemeyeceğine işaret etmektedir.

“
Tarafsız kalması ya da LNA lehine taraf değiştirmesi beklenen askeri birliklerin Trablus'un yanında yer alması ve Hafter'in emrindeki kuvvetlerin savunma hattını kıramaması, Hafter'in aleyhinde büyük bir askeri gücün varlığına işaret etmektedir.
”

Devam etmekte olan Trablus saldırısı, olası senaryoları çeşitlendirmektedir. Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğu ile Serrac ve Hafter arasında 2019'un Nisan ayında Abu Dabi'de şekillenen bir siyasi uzlaşının resmileşmesi beklenirken, Hafter'in Trablus'a ilerlemesi batıdaki GNA hükümetini destekleyen ülkeler, İtalya, İngiltere, Türkiye, Katar ve Cezayir, Hafter'in askeri operasyonunu bir darbe olarak değerlendirmiştir. Hafter'in siyasi varlığını tanımayan ve geçmişte bu yöndeki uzlaşma tekliflerine şiddetle karşı çıkan GNA yanlısı askeri birlikler göz önüne alındığında, Hafter'in Trablus'u ele geçirdiği senaryoda bile merkezi otorite kuramaması ve ülkenin daha büyük bir istikrarsızlığa sürüklenmesi olasıdır. Ayrıca, tarafsız kalması ya da LNA lehine taraf değiştirmesi beklenen askeri birliklerin Trablus'un yanında yer alması ve Hafter'in emrindeki kuvvetlerin savunma hattını kıramaması, Hafter'in aleyhinde büyük bir askeri gücün varlığına işaret etmektedir.

Bugüne dek, Libya'nın doğu ve güney kesimini kontrol altına alabilmiş, bölgedeki radikal silahlı grupları mağlup etmiş LNA kuvvetlerinin Trablus'u öngöremedikleri bir süre boyunca ele geçirememiş, LNA kuvvetlerini haftalarca geri püskürtebilecek askeri direnişle karşılaşmıştır. Bu süreçte, Trablus'a saldırı sırasında diğer askeri grupların tarafsız kalacağı ya da Hafter'in tarafına geçeceği beklentisi gibi iddialar yer almaktadır. İki tarafın da azımsanmayacak bir askeri gücü olduğunu ortaya koymaktadır.

Ortak bir siyasi çözümün ancak uzun vadede mümkün olabileceği Libya'da, mevcut siyasi bölünmüşlük, iki askeri koalisyon arasındaki çatışmalarla ve dış aktörlerin dâhil olmasıyla derinleşmeye devam etmektedir. Bu bölünmenin Libya'yı bölgesel parçalanmaya sürüklemesi, iki taraf ülkenin kontrolünü ele geçirmeye çalıştıkça ve aralarındaki meşruiyet mücadelesi devam ettikçe bir olasılık olarak değerlendirilmelidir. Ancak ülkenin fiilen ve hukuken ikiye bölünmesi, yeni zorlukları beraberinde getirecektir. Hafter'in kontrol sağladığı bölgedeki petrolü doğrudan satabilmesi mümkün değilken, petrol sahalarındaki güvenlik tehdidi nedeniyle üretimin zarar görmesi Libya ekonomisine büyük kayıplar yaşatmıştır. Ancak, Libya ekonomisinin doğal kaynaklarını ihraç etmeye devam ederek toparlanabilmesi için, Petrol Hilali ve NOC arasında bir iş birliği gereklidir. Mevcut koşullarda, Batı ve Doğu Libya arasında bir askeri çatışma sürerken, iki taraf da petrol üretimi alanında bir ekonomi savaşı halindedir. ■